

Nieuws Regionaal Archief Rivierenland – najaar 2023

Archieven van hervormde gemeenten geïnventariseerd

In de afgelopen periode zijn bij het RAR enkele archieven van hervormde gemeenten geïnventariseerd. Hiermee is weer meer lokale kerkgeschiedenis toegankelijk geworden.

0241 Hervormde gemeenten Varik en Heesselt

Van dit archief bestonden al twee toegangen, die bij de kerk waren vervaardigd. Nadat recent een grote aanvulling was binnengekomen, is het archief in zijn geheel opnieuw geïnventariseerd. De Hervormde gemeente Heesselt had tot 1948 een pastoraal verband met de Hervormde gemeente Opijnen. Vanaf 1948 deelden Varik en Heesselt een predikant. Dit was vastgelegd in een overeenkomst. De gemeenten bleven verder zelfstandig functioneren. Dat veranderde in 2009: toen gingen de twee gemeenten ook officieel samen tot de Hervormde gemeente Varik en Heesselt.

Van het archief van Varik zijn kerk- en armenrekeningen vanaf 1657 en kerkenraadsnotulen vanaf 1669 bewaard. Een heel kleine greep uit stukken uit deze archieven: stukken over de bouw en verbouw van de kerkgebouwen, foto's van predikanten die door de kerk zijn verzameld en kaarten, die werden getekend en uitgegeven door predikant C.C.J. van der Dussen. De inventaris, toegang 0241, is raadpleegbaar op de website van het RAR.

0114 Hervormde gemeente Drumpt en een negentiende-eeuwse timmerman

Het archief van de Hervormde gemeente Drumpt had een eenvoudige toegang en een aanvulling zonder toegang. Ook deze twee archiefdelen zijn samen toegankelijk gemaakt in een nieuwe inventaris. De inventaris is te vinden onder toegangsnummer 0114.

Achteraan het archief stonden enkele curieuze stukken, die niet tot het kerkarchief behoorden, maar er wel verband mee hielden. Het ging om een aantal archiefstukken én kledingstukken van een negentiende-eeuwse timmerman, Albertus Roelofs. Deze timmerman werd geboren in Well in 1816 en heeft als opzichter gewerkt bij de bouw van de Hervormde kerk van Drumpt in 1860. In 2004 werd bij de reparatie van de kerk tussen het dakbeschot een pakket gevonden met kleding en papieren. Over deze vondst heeft Wim Veerman eerder al eens een artikel geschreven in de Nieuwe Kroniek in 2012. De stukken, zowel de papieren als de kledingstukken, zijn inmiddels beschreven, zie hiervoor toegang 1575, inv.nrs. 1026-1044.

Alle 'dorpsboeken' digitaal op website RAR

Een belangrijke bron voor de geschiedenis van een dorp zijn de zogenoemde 'dorpsboeken'. Dit zijn de registers van de geërfden van een dorpspolder en bestuurders van het dorpsbestuur. De dorpsboeken geven een beeld van het bestuur in de 17e en 18e eeuw. Je vindt ze in de archieven van de verschillende dorpspolders. Het RAR heeft nu alle

Regionaal Archief Rivierenland

dorpsboeken van voor 1811 gedigitaliseerd. Je kunt ze inzien via de website van het RAR. Als je het trefwoord 'dorpsboek*' in de zoekbalk zet, krijg je de lijst van exemplaren te zien. Door verder te klikken kom je bij de scans.

Het betreft dorpsboeken van de dorpspolder Ochten periode 1692-1815, dorpspolder Zoelen periode 1650-1811 en uit de Bommelerwaard van de dorpspolders Driel, Heerewaarden, Aalst, Bruchem, Zuilichem, Kerkwijk, Nieuwaal en Delwijnen.

Ook de dorpsboeken uit de Overbetuwe zijn digitaal beschikbaar. Dit betreft de dorpspolders Andelst, Bommel, Hemmen, Herveld, Heteren, Lent, Oosterhout, Randwijk, Ressen en Doornik en Valburg. Aangezien bij het RAR alle archieven van het Waterschap Rivierenland zijn geplaatst, zijn de dorpsboeken van de Overbetuwe ook hier ondergebracht.

Notulen B&W digitaal

Eerder zijn al alle gemeenteraadsnotulen digitaal beschikbaar gesteld. Inmiddels is - als vervolg hierop - gestart met het digitaliseren van alle notulen van de vergaderingen van het college van burgemeester en wethouders. De eerste series zijn al te bestuderen op de website van het RAR:

Notulen B&W gemeente Culemborg 1824-1857 (T0827), 1920-1935 (T0838)

Notulen B&W gemeente Zoelen 1827-1941

Notulen B&W gemeente Lienden 1851-1928

Notulen B&W gemeente Buren 1986-1992

De bedoeling is dat van alle huidige en voormalige gemeenten de B&W-notulen tot het jaar 2000 worden gedigitaliseerd.

Bouwvergunningen Geldermalsen en Meteren 1904-1924 digitaal

Een van de meest geraadpleegde bronnen bij het RAR zijn de bouwvergunningen. De vroegste van Geldermalsen en Meteren zijn nu digitaal in te zien via de website van het RAR. Zo'n dossier bestaat uit de aanvraag, het besluit en de bijbehorende tekening(en). Door invoering van de woningwet van 1901 was het verplicht een vergunning aan te vragen bij de gemeente als men wilde bouwen. Dit gold uiteraard voor woningen en bedrijven maar ook voor bijgebouwen, zoals schuren, hooibergen en allerlei andere bouwelementen. Zo kreeg de Lawn Tennisclub 'Always Ready' in 1905 toestemming om een rasterwerk van ijzergaas te plaatsen rond de tennisbaan aan de Kostverloren(kade). Bij deze vergunning is helaas geen tekening, maar bij veel andere wel. Zoals bij de aanvraag voor het bouwen van een veilinggebouw in 1906 voor de verkoop van fruit door de veilingvereniging Geldermalsen en omstreken.

Culemborgse affiches geïnventariseerd en gedigitaliseerd

Het RAR heeft een mooie collectie van bijna 1700 affiches uit Culemborg. Zie hiervoor toegang 1233.

Alle affiches, uit de periode 1849-2009 zijn nu beschreven en ook gedigitaliseerd. In verband met auteursrechten is de collectie alleen op de studiezaal van het RAR digitaal in te zien.

De collectie geeft een mooi beeld van het culturele leven in Culemborg met affiches voor theatervoorstellingen en muziekuitvoeringen maar ook van politieke activiteiten, zoals demonstraties. Ook zijn er meerdere affiches uit oorlogsjaren met verordeningen van de bezetter.

Het oudste exemplaar is een affiche voor de aanbesteding van de afbraak van oude schuren, behorende bij het Rijksveer te Culemborg en het bouwen van een nieuwe inrijschuur, met paarden- en beestenstalling, op 17 augustus 1849 te Arnhem. Een van de nieuwere is de affiche voor een inloopavond over het hondenpoepplan van de Gemeente Culemborg op 3 maart 2009 met de tekst "Een beetje baas ruimt op!"

Vlogs over Tweede Wereldoorlog en sporen van slavernijverleden

In 2023 hebben we vier vlogs gemaakt over de Tweede Wereldoorlog. Een van die verhalen gaat over Cees van Lidth de Jeude uit Tiel. Hij is beroepsmilitair als de Tweede Wereldoorlog uitbreekt en brengt een groot deel van die oorlog door in krijgsgevangenschap. Op basis van stukken uit het familiearchief, waaronder heel veel van zijn brieven, konden we zijn verhaal vertellen. Een ander vlog gaat over de evacuatie van het Tielse ziekenhuis Bethesda naar landgoed Mariënwaerdt in Beesd eind 1944. Het dagboek van leerling-verpleegster Joke Seckel (later Rijnders), dat zij bijhield van september 1944 tot juli 1945, vormde hiervoor de basis. De twee andere verhalen gaan over de evacuaties van de inwoners van de Neder-Betuwe en de verwoestingen die zij na terugkomst aantroffen. Ook gaat een vlog over de hulpacties voor de Bommelerwaard direct na de Tweede Wereldoorlog.

Verder hebben we een vlog gemaakt over sporen van slavernijverleden in ons werkgebied. Het verhaal gaat over Jacoba Maurina Spiering. Geboren in Suriname in 1806, woonde zij vanaf 1829 in Nederland, onder andere op landgoed Kermestein in Lienden. In aktes staat Jacoba vermeld als rentenierster. Ze was betrokken bij de handel in koloniale goederen en had aandelen in verschillende plantages in Suriname. In 1863 ontving ze 32.675 gulden als compensatie voor de ruim 800 mensen die werden vrijgemaakt op deze plantages. Dat zou nu zo'n 350.000 euro zijn. Er zijn nog veel meer sporen van slavernijverleden. We hopen in nieuwe vlogs volgend jaar meer te vertellen.

Bijna 310.000 namen uit notariële repertoria toegevoegd aan personenindex

De eerste resultaten van ons project waarbij we via het platform Vele Handen de notariële repertoria indexeren staan online. De afgelopen 2,5 jaar hebben 358 vrijwilligers de invoer verzorgd van 17.144 scans. De invoer is nu klaar en controleurs zijn bezig met de controle van de ingevoerde gegevens. Meer dan de helft van alle invoer is inmiddels ook al gecontroleerd.

Intussen is ook gestart met de verwerking van de gecontroleerde data. De gegevens van circa 400 repertoria zijn al opgenomen in onze database. Er kan nu al gezocht worden op ruim 310.000 namen die genoemd worden in notariële akten!

Van alle standplaatsen van notarissen in ons werkgebied zijn de eerste gegevens beschikbaar op de website. Er wordt nu maandelijks data (c.q. personen) aan toegevoegd. De gehele controle en verwerking zal naar verwachting nog een jaar duren.

Nieuwe aanwinsten

Geregeld ontvangt het RAR nieuwe aanwinsten: archieven van organisaties, boeken over het werkgebied, fotoalbums, enzovoort. Wil je ook archief schenken aan het RAR? Neem dan contact op met Nico Hoevenaars : nhoevenaars@rarivierenland.nl.

Bijzondere fotocollectie van Gerardus Murman uit Geldermalsen en Tiel

Onlangs heeft het Regionaal Archief Rivierenland een bijzondere collectie glasnegatieven en familiefoto's geschonken gekregen. Een nazaat van de familie Murman uit Geldermalsen/Tiel heeft ca. 500 (portret)foto's en ca. 500 glasnegatieven overgedragen. Daarbij ook nog enkele archiefstukken.

De familie Murman uit Geldermalsen was een notabele familie in de negentiende en begin twintigste eeuw. Een geslacht van burgemeesters (van vader op zoon in Geldermalsen) en notarissen. Gerardus Murman (1867–1937) verhuisde naar Tiel en werd daar onder andere president van het arrondissementsgerecht. Hij is de maker van de glasnegatieven en de 'verzamelaar' van de fotoafdrukken.

De familie Murman was gelieerd aan families als Van Lidt de Jeude, Pijnacker Hordijk, Verweij en Versteeg.

De hoeveelheid en het materiaal (fototechnisch) maakt de collectie bijzonder. Het materiaal op glas omvat ook stereo-opnamen en glasdia's. Naast familiefoto's zitten er ook allerlei in de omgeving gemaakt opnamen in. Opnamen door Murman zelf gemaakt, maar ook opnamen die door regionale (beroeps)fotografen zijn gemaakt. Zoals bijvoorbeeld een foto op carte-de-viste formaat met zicht op de kerk van Geldermalsen uit ca. 1870. gemaakt door de Buurmalsense/Trichtse (!) fotograaf Roelof Dirk Nout (1836-1919).

De Stichting Vrienden van het RAR heeft geld beschikbaar gesteld voor de verpakking en digitalisering van deze bijzondere collectie.

Recente waterschapsarchieven bij het RAR

Dit najaar zijn de archieven van het Zuiveringsschap Rivierenland, periode 1971-2001 en het polderdistrict Betuwe, periode 1982-2000, overgebracht naar het RAR. Samen beslaan ze zo'n 206 meter.

Het polderdistrict Betuwe werd in 1982 gevormd door de polderdistricten Neder-Betuwe en Overbetuwe samen te voegen. De archieven van deze voorlopers waren al eerder bij het RAR ondergebracht.

Regionaal Archief Rivierenland

Het huidige waterschap Rivierenland kent 474 voorgangers. De vroegste organisatie dateert uit 1273! Het huidige Waterschap Rivierenland is ontstaan in 2005 toen 6 waterschappen en 2 zuiveringschappen zijn samengevoegd. Wil je meer weten over de (organisatie)geschiedenis van het waterschap? Het RAR heeft een overzichtelijke stamboom gemaakt van alle 474 organisaties. Zie : <https://regionaalarchiefrivierenland.nl/waterschap-rivierenland>

Vrijwilligers indexeren militieregisters

Het RAR het afgelopen jaar alle bewaard gebleven inschrijvingsregisters van de Nationale Militie van 1811 tot 1861 gedigitaliseerd en gerestaureerd. Deze registers zijn een belangrijke aanvulling op de bevolkingsregisters, die meestal vanaf 1850 zijn aangelegd. De militieregisters bevatten alleen gegevens van mannen... In de registers vind je bijvoorbeeld informatie over lengte, uiterlijk en gebreken (handicaps, littekens), in welk legeronderdeel de mannen zaten, of ze vrijstelling kregen, et cetera. Inmiddels zijn vrijwilligers gestart met het indexeren van deze bron. De eerste resultaten zijn nu al online doorzoekbaar.

Archief Stichting Opbouwwerk Migranten toegankelijk

Van 1987-1995 was de Stichting Opbouwwerk Migranten actief in Tiel. Aan deze stichting ging een geschiedenis vooraf. In 1974 werd de Stichting Buitenlandse Werknemers (SBW) in Tiel opgericht. Deze organisatie was aanvankelijk gelieerd aan de Stichting Buitenlandse Werknemers Midden-Nederland. Tiel was een van de concentratiegemeenten, net als Utrecht, Veenendaal, Zeist en Culemborg. De stichting had 6 werkgroepen. In 1983 begon de herstructurering van SBW Midden Nederland, omdat er vanuit het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur de eis kwam dat migranten zichzelf moesten gaan organiseren. De SBW Midden Nederland zou een meer begeleidende functie krijgen.

Tussen 1984 en 1987 ging de SBW verder als 'Ondersteuningsgroep', vooral voor de Marokkaanse inwoners, omdat zij zich nog niet hadden georganiseerd. Toen dat eenmaal wel het geval was, hield de SBW Midden Nederland in Tiel ook op met haar oude activiteiten. In 1987 werd de ondersteuningsgroep omgedoopt tot Stichting Opbouwwerk Migranten Tiel (SOMT). Het archief bevat ook stukken van de voorlopers van het SOMT, maar de meeste stukken dateren uit de periode van het SOMT.

De inventaris van het archief is te vinden op de website van het RAR onder toegangsnummer 0588.

In 1995 fuseerde het SOMT samen met de Stichting Samenlevingsopbouw en de Stichting Welzijn Ouderen tot de stichting Mozaïek. Hier beheert het RAR ook archief van: toegangsnummer 1581.